

De Bergrede II

Het Onzevader (MT 6,9-13)

BIJEENKOMST 3

Begeleidersfiche

Doelstellingen

De deelnemers

- ontdekken het Onzevader als een weg om zoals Jezus te leren bidden en leven
- verkennen de Bijbelse achtergrond van het Onzevader
- leren de band zien tussen het Onzevader en de Bergrede

Vorbereiding

De begeleider vraagt de deelnemers om vooraf de hele Bergrede: Mt 4,25 – 8,1 te lezen.

Daarbij strepen ze de zinnen aan die herhaald worden: bv Mt 4,25: 'Een grote menigte volgde Hem ...' en 8,1: '... en een grote menigte volgde Hem.'

Daarnaast duiden ze zinnen aan die doen denken aan een bede uit het Onzevader: bv Mt 5,23-24: 'Als je je offergave naar het altaar brengt ...' → 'vergeef ons ... zoals ook wij ...'.

Voorstel van tijdsindeling en aanpak

- 5 min** *Welkom en lied.*
Het lied kan je beluisteren via deze link:
<https://www.youtube.com/watch?v=VitGbFNGfvk>
- 10 min** *De tekst lezen*
Voorafgaand is er een kort gesprek over A. De Bergrede: een utopie?
- 10 min** *Aan de hand van de voorbereiding van de deelnemers licht de begeleider de structuur van de Bergrede toe (best ook verduidelijken met een eenvoudig schema op bord/flap/projectie).*
- 60 min** *De tekst ontvouwen: de begeleider leidt een gesprek over de zes beden; naargelang de mogelijkheden van de groep vertrekt men daarbij afwisselend van zinnen die de deelnemers in de rest van de Bergrede aangeduid hebben, ofwel van vragen en bedenkingen die opgeroepen worden door de bede, ofwel van de Bijbelse achtergrond.*
De Bijbelse achtergrond (in de map cursief afgedrukt) hoeft de begeleider niet systematisch te behandelen, zij/hij kan de belangrijkste elementen ook in het gesprek over 1 of 2 inbrengen.
Op het einde lezen we punt B nog eens door op pg. 17!
- tussenin**
10 min pauze
- 15 min** *gebedsmoment*

Om te starten

Welkom

De begeleider heet iedereen welkom en kan polsen of het gelukt is om zich op deze bijeenkomst voor te bereiden.

A. Een lied: Onze vader verborgen (H.Oosterhuis – T.Löwenthal)

Onze Vader verborgen,
Uw naam worde zichtbaar in ons,
Uw koninkrijk kome op aarde,
Uw wil geschiede: een wereld
met bomen tot in de hemel,
waar water, schoonheid en brood,
gerechtigheid is en genade.

Waar vrede niet hoeft bevochten,
waar troost en vergeving is
en mensen spreken als mensen,
waar kinderen helder en jong zijn,
dieren niet worden gepijnigd,
nooit één mens meer gemarteld,
niet één mens meer geknecht.

Doof de hel in ons hoofd,
leg uw woord op ons hart,
breek het ijzer met handen,
breek de macht van het kwaad
Van U is de toekomst, kome wat komt,
van U is de toekomst, kome wat komt.

De tekst lezen

A. De Bergrede: een utopie?

Vaak zeggen mensen dat de Bergrede wel mooi is maar tegelijk veraf staat van de dagelijkse werkelijkheid en wat er daarin al dan niet haalbaar is. We kunnen over dit aanvoelen even van gedachte wisselen. Onderstaande gedachten kunnen ons daarbij inspireren.

Niet realistisch?

‘Het echte realisme wordt gekenmerkt door naar het heil verlangend ongeduld, dat door de Bergrede heen bruist en beslist weigert het heden goed te praten of de een of andere status heilig te verklaren.’ (P.Lapide en C.F.von Weizsäcker, p.78)

Niet redelijk?

‘Ik vind het geloof dat het eenmaal zal zijn zoals de Bergrede belooft, een oordeelkundig en redelijk geloof. Het heeft de ervaring tegen zich, maar niet het verstand.’ (ibidem, p.79)

Soms stelt men dat mensen de Bergrede wel kunnen beleven in een kleine gemeenschap van mensen die de keuze maken om zich toe te leggen op het leven als christen maar dat ze niet toepasbaar is op grotere schaal. In elk geval is ze geen receptenboek maar ze kan wel altijd beluisterd worden als een kritische en relativiserende stem tegenover gelijk welk politiek – economisch - sociaal systeem.

Zoals de decaloog (Ex 20,2) begint met het bevrijdende liefdebewijs van God (P.Lapide), zo begint de Bergrede met de zaligsprekingen als getuigenis van Gods liefde. ‘Wees onverdeeld goed zoals uw hemelse Vader onverdeeld goed is’ (Mt 5,48): het is vanuit Gods volmaakte goedheid voor ons dat wij kunnen proberen lief te hebben voorbij het gewone.

Jezus maakt zijn woorden zelf waar, Hij beleeft Gods Woord in al zijn radicaliteit. Na de Bergrede laat Matteüs twee hoofdstukken volgen met ‘wonderen’: de daad wordt bij het woord gevoegd. Bovendien laat Jezus zijn leerlingen niet aan zichzelf over om de Bergrede waar te maken. Hij is in Matteüs van meetaf aan God-bij-ons (1,23), Hij heeft zelf de satan verslagen (4,1-11).

B. De tekst

Jullie moeten zo bidden: Onze Vader in de hemel, uw naam worde geheiligd, uw koninkrijk kome, uw wil geschiede, op aarde zoals in de hemel. Geef ons vandaag het nodige brood, en vergeef ons onze schulden, zoals ook wij hebben vergeven wie schulden heeft bij ons. En breng ons niet in beproeving, maar red ons van het kwaad.

De tekst verkennen

C. De structuur van de Bergrede (Mt 5-7)

Door de herhaling van zinnen of zinstukken (inclusie) brengt Mt in de rede een heldere structuur aan. Peter Schmidt noemt ze 'een meesterwerk van symmetrie' (p.49). Een overzicht:

- Het geheel van de rede wordt afgebakend door dezelfde woorden: aan het begin: 'Een grote menigte volgde Hem ... Hij ging de berg op' (4,25 en 5,1) aan het einde: 'Hij daalde van de berg af en een grote menigte volgde Hem.' (8,1)
- In 5,17 zegt Jezus: 'Denk niet dat ik gekomen ben om de Wet of de Profeten op te heffen.' Diezelfde uitdrukking, 'Wet en Profeten', gebruikt Hij opnieuw in 7,12. Daarmee is het grote middendeel van de rede afgebakend. Dat deel bevat Jezus' manier om 'Wet en Profeten' (of de Thora) te interpreteren en uit te leggen.
- Als 5,17 – 7,12 het middendeel vormen, dan kunnen we 5,3-16 als de inleiding van de rede beschouwen, en 7,13 – 27 als de afronding.

Binnen het middendeel kan men opnieuw drie delen onderscheiden.

- (1) In 5,21-48 valt de herhaling op van 'jullie hebben gehoord dat ... maar Ik zeg jullie'. Jezus geeft hier zijn visie over enkele concrete bepalingen uit de Thora.
- (2) In 6,1-18 zien we drie keer de woorden 'de mensen', 'de schijnheiligen', 'Ik verzeker jullie, ze hebben hun loon al' en 'de Vader die in het verborgene ziet'. Het gaat in dit midden van het middendeel over drie typisch joodse 'werken van gerechtigheid' (barmhartigheid – gebed – vasten).
- (3) Het deel 6,19 – 7,12 brengt nog een aantal vermaningen samen, die verder op de thema's van deel 2 doorgaan.

Precies in het midden van deel 2 (6,1-18), dat zelf het midden van het grote middendeel van de Bergrede vormt, en midden in het tweede werk van gerechtigheid, het gebed, plaatst Matteüs het Onzevader.

'In het hart van Jezus' programma van het rijk der hemelen staat het gebed dat het hele programma samenvat: het Onzevader.' (P. Schmidt, p.54)

De tekst ontvouwen

We werken met de vertaling die gebruikt wordt in de liturgie. De begeleider kan de deelnemers ook even zelf laten zoeken op de vragen per bede. Dit kan door ze per twee een bede toe te kennen. Dit hoeft niet lang te duren, maar kan helpen om het groepsgesprek beter te laten verlopen.

Op het einde is het de bedoeling nog samen punt B. Het Onzevader bidden om te leren bidden en leven zoals Jezus, te lezen en te bespreken.

A. Het Onzevader ontleden

Onze Vader die in de hemel zijt

1. Deze aanspreking doet denken aan volgende verzen in de Bergrede:

.....

.....

.....

2. Zie je mogelijke hindernissen om vrijmoedig deze aanspreking te kunnen gebruiken?

.....

.....

.....

“God als vader aanspreken, bevestigt een te eenzijdig mannelijk en patriarchaal godsbeeld.”

Het is belangrijk om voor ogen te houden dat ook ‘vader’ een menselijk beeld is om over God te spreken. Maar de voorstelling van God als man is wel een beeld met rijke Bijbelse geloofsbrieven. De verhouding tussen God en het godsvolk wordt daar immers beschreven als de relatie tussen een man en zijn geliefde, een koning en zijn bruid. Wat niet belet dat God ook met een moeder vergeleken wordt (bv Jes 66,13). Laten we ook niet vergeten dat Jezus, die ons leert om God als Vader aan te spreken, allesbehalve vrouwonvriendelijk of mannelijk dominant optrad, wel in tegendeel.

Heel wat mensen hebben geen fijn beeld of ervaring van een goede vader. Om te verstaan en te ervaren welk een vader God voor zijn mensen wil zijn, is het belangrijk om naar Jezus te kijken. Want ‘wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien’ (Joh 14,9).

“Hoe kan je God ‘vader’ noemen in een wereld waar zoveel lijden is?”

Er is op de vraag van het lijden geen ander antwoord dan dat christenen in het spoor van Jezus echt als kinderen van één Vader zorg dragen voor elkaar. Zonder deze consequente

houding van christenen en christelijke gemeenschappen, klinken de woorden van het Onzevader hol.

Aanspreking

Het valt in vergelijking met veel andere (Joodse) gebeden op dat het Onzevader een kort gebed is (waarmee de raadgeving van Mt 6,7 meteen in praktijk gebracht wordt) en dat het geen lange en eerbiedige inleiding gebruikt om tot God te naderen.

Vader

In het Eerste Testament wordt God meermaals 'Vader' genoemd (bv Deut 32,6 of Mal 1,6), maar dat gebeurt veelal wanneer er over God gesproken wordt. Als aanspreking is het eerder uitzonderlijk (wel in het mooie gebed Sir 23,1-6). In het Nieuwe Testament valt het op dat Jezus op een vertrouwelijke manier met 'zijn Vader' omgaat, zoals ook blijkt uit zijn aanspreking 'Abba'. In Mt 11,25-27 horen we Hem tegelijk eerbiedig en intiem verbonden tot zijn Vader bidden. Later in het Matteüsevangelie gaat Hij zover om te zeggen: 'noem niemand op aarde vader, want jullie hebben maar één vader, de Vader in de hemel' (23,9). De manier waarop we in de liturgie tot het bidden van het Onzevader uitgenodigd worden ('Aangespoord door een gebod van de Heer en door Zijn goddelijk woord onderricht, ...'), is daarom zeer zinvol: het is omdat Jezus ons ertoe aanmoedigt en zoals Hij het ons leert, dat we God kunnen en durven aanspreken als 'Vader'.

Onze

Door God 'onze' Vader te noemen, geeft Matteüs aan dat de vertrouwvolle relatie met God en het gebed geen privé-aangelegenheid zijn. Het echte gebed sticht gemeenschap en doet ons groeien in solidariteit. Biddend zijn we niet alleen 'kinderen van de Vader' maar ook broers en zussen van elkaar.

Hemel

In de brontekst staat er 'hemelen' (meervoud). Dat is een vaste uitdrukking uit de joodse gebedscultuur, geen aanduiding van plaats, maar een eerbiedige manier om naar God te verwijzen.

In één zin wordt de vertrouwelijkheid van de aanspreking gekoppeld aan een diepe eerbied voor Gods alles overstijgende mysterie. Voor wie het Onzevader bidt, zoals voor de Bijbelse mens, is God tegelijk de heel nabije én de heel Andere. Zeker, God is als een Vader, maar Hij blijft wel God, de geheel Andere, waardoor niemand hem voor de eigen kar kan spannen. Zie hoe Jezus zelf bidt in Mt 11,25: 'Ik loof U, Vader, Heer van hemel en aarde'.

Uw Naam worde geheiligd

Laten we even kijken naar de structuur van het Onzevader.

Er zijn duidelijk twee delen met elk drie beden:

- de eerste helft gaat over de Naam, het rijk en de wil van God,
- de tweede helft over de menselijke noden.

Daarmee helpt het Onzevader ons om de gerichtheid op onszelf te doorbreken, om ons verlangen af te stemmen op Gods verlangen en om zo innerlijk vrij te worden.

Zoals de Bergrede zelf zegt: 'Zoek liever eerst het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid, dan zullen al die andere dingen je erbij gegeven worden.' (6,33).

Een Joods gebed

Als we ons afvragen wat Jezus en Matteüs bedoelen met de woorden van het Onzevader, laten we dan niet vergeten dat dit een Joods gebed is. Het gebed is helemaal doordrongen van de Schrift (wat wij het Oude Testament noemen). Bovendien kunnen we het goed vergelijken met andere Joodse gebeden, zoals het Achttiengebed (waar we ook bv de beden om brood en vergeving vinden) of het Kaddisj-gebed (bv de heiliging en verheerlijking van God). In het morgengebed noemen Joodse mensen God 'onze Vader en onze Koning'.

1. Welke verzen uit de Bergrede doen aan deze bede denken?

.....

.....

.....

2. Hoe kunnen mensen de Naam van God 'heiligen'? Of 'heiligt' God zelf zijn Naam?

.....

.....

.....

Naam

Het woord 'Naam' opent een rijk veld van betekenissen. Denken we maar aan de vraag van Mozes in Ex 3,13: als men me vraagt 'wat is de naam van die god?', wat moet ik dan zeggen? De naam staat in de Semitische wereld voor de persoon zelf; wie iemands naam kent, krijgt op die manier ook greep op die persoon. Daarom is de naam uitermate kostbaar, zodanig dat zelfs Mozes de Naam eigenlijk niet te horen krijgt (zoals evenmin Jacob in Gen 32,30 na zijn gevecht met de engel – God). De Naam zullen Joodse mensen nooit uitspreken. Waar die Naam in de tekst te lezen staat, zeggen zij bv 'de Heer' of zelfs 'de Naam'. Tegelijk geeft Gods antwoord op de vraag naar de Naam in Ex 3 vertrouwen en vaste grond om op te staan en verder te gaan. Want de Naam, JHWH, duidt op Aanwezigheid en op de belofte dat die Aanwezigheid er altijd is.

Worde geheiligd

Hoe kunnen we de eigenaardige vorm van het werkwoord, 'worde geheiligd', verstaan? In de tweede helft van het gebed klinkt het gewoon: 'geef ... vergeef ...', waarom dan hier niet: 'heilig ...'?

Het is goed eerst even na te gaan wat we kunnen verstaan onder de term 'heiligen'. In zijn oorspronkelijke Hebreeuwse vorm betekent het woord zoveel als 'aan iets zijn volle gewicht geven, iets op zijn integrale waarde erkennen'. Het volk van God heiligt de Naam door de geboden van God na te leven, waardoor het zich onderscheidt van de andere volken (zie bv Ezech 20, 8 e.v.), en door in de liturgie God te prijzen (bv Jes 6,3). Omdat het godsvolk aan dit verbond ontrouw is, profeteert Ezechiël dat God zelf zal ingrijpen: 'Ik zal de heiligheid van mijn grote naam, die door jullie bij de volken is ontwijfd, herstellen. (...) Door jullie zal ik ze laten zien dat Ik heilig ben.' (36,23)

Met deze bede sluit het Onzevader dus aan bij het sterke verlangen in de Bijbel dat God zijn volk uit de verstrooiing zou verzamelen, dat Hij het een nieuw hart en een nieuwe geest zou geven, zodat het opnieuw de plaats wordt waar Gods Naam door de naleving van zijn geboden geheiligd wordt.

Zou het kunnen dat Matteüs de eigenaardige vorm van het werkwoord gekozen heeft om aan te geven dat de heiliging van de Naam zowel het 'werk' is van God als van de mens die bidt? Dat we uiteraard deze bede niet kunnen uitspreken als we niet oprecht bereid zijn om voor de heiliging van de Naam alles te doen wat in onze mogelijkheden ligt, maar in het volle besef dat we daarin tekortschieten. Wat evenwel niet tot moedeloosheid moet leiden, want uiteindelijk hangt de heiliging niet af van ons.

Uw rijk kome

1. Is er ook op andere plaatsen in de Bergrede sprake over Gods Rijk?

.....

.....

.....

2. Laten we even van gedachte wisselen over volgend citaat:

‘Het Rijk waarover Jezus spreekt en waarvoor wij als zijn leerlingen bidden, is niet iets om op te wachten in een hiernamaals en we moeten het evenmin alleen in de diepte van onze ziel zoeken. Het Rijk Gods begint hier en nu. Het heeft een zichtbare gestalte in de Kerk. Onze opdracht is niet op de eerste plaats om de maatschappij te verbeteren maar om de Kerk te beleven als de nieuwe samenleving van God. Zo dienen we ook de profane samenleving het best.’ (G. Lohfink, p. 53)

.....

.....

.....

Op de achtergrond van deze bede staat het visioen van het boek Daniël in hoofdstuk 7. Het gaat daar over vier beesten die uit de chaos van de zee komen. Ze staan voor de wereldrijken die Israël onder de voet hebben gelopen, het ene al boosaardiger en beestachtiger dan het andere. Zij worden door God en een hemels gerechtshof gevonnist. Dan komt er voor dat wereldgerecht ‘iemand die eruitzag als een mens’: eindelijk een menselijke samenleving ! ‘Zijn heerschappij was een eeuwige heerschappij die nooit ten einde zou komen, zijn koningschap zou nooit te gronde gaan’ (7,14). Voor het Nieuwe Testament is dit koningschap van Godswege nu begonnen, Jezus zelf is die Mensenzoon.

Koningschap is een belangrijk thema in de Bijbel. Denk maar aan de koningspsalmen, met de grote psalm 72 als hoogtepunt. Of aan de boeken 1 en 2 Samuël: het volk vraagt om een koning, God geeft uiteindelijk toe; de opeenvolgende koningen zijn geen onverdeeld succes, zelfs niet David. Waar het God om te doen is, een samenleving van recht en vrede, wordt door de koningen maar zeer ten dele waar gemaakt. Zodanig dat de Bijbel meer en meer zegt: alleen God is koning !

Reeds in het begin van het Matteüsevangelie zien we het scherpe contrast tussen het onmenselijke koningschap van Herodes en het koninkrijk dat door Johannes de Doper aangekondigd wordt.

In hoofdstuk 13 van Matteüs (dat later in deze reeks nog aan bod komt) staan meerdere gelijkenissen over het koninkrijk van God.

Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel

1. Waar in het evangelie horen we Jezus nog spreken over ‘de wil’ van God?

Mt 7,21: niet ieder die ‘Heer, Heer’ zegt, maar ...

Mt 12,46-50: wie zijn mijn moeder en broers, ...

Mt 26,42: Jezus’ gebed in Getsemane, waar v 42 bijna letterlijk de bede van het Onzevader oproept

2. Wat roept deze bede bij jou op?

.....

.....

.....

Het zou kunnen dat zich hier een gesprek ontspint over ‘de wil van God’ als datgene wat een mens overkomt. Traditioneel sprak men meestal over ‘Gods wil’ bij negatieve gebeurtenissen, terwijl men de positieve toeschreef aan de ‘voorzienigheid’. Misschien gaf dit mensen een zekere mate van houvast en was het een manier om zin te vinden te midden de zinloosheid van het lijden. Maar met ‘de wil van God’ bedoelt de Bijbel veeleer dat God daar te vinden is waar mensen liefde en gerechtigheid realiseren door zich te laten leiden door de Thora. In de Joodse Bijbel is ‘de wil van God doen’ een formule die betekent: de geboden naleven. Zoals het klinkt in psalm 40, die het belang van de offers relativeert: ‘Uw wil te doen, mijn God, verlang ik, diep in mij koester ik uw wet’ (v 9).

Tegelijk heeft ‘de wil van God’ een ruimere draagwijdte. Jesaja laat de Heer zelf zeggen: ‘Wat Ik besluit, wordt van kracht, en alles wat Ik wil, breng Ik ten uitvoer. (...) Ik breng mijn gerechtigheid nabij, ze is niet ver meer’ (46,10-13). En even verder: ‘mijn woord komt niet vruchteloos naar Mij terug, niet zonder eerst te doen wat Ik wil en te volbrengen wat Ik gebied’ (55,11). Hier gaat het over God die zijn heilsplan realiseert.

Er zijn in het Matteüsevangelie enkele merkwaardige passages waar het over ‘de wil’ gaat: 12,50: mensen die ‘de wil van mijn Vader in de hemel doen’ noemt Jezus zijn familie 15,28: Jezus zegt tot de Kananese vrouw die aandringt opdat Hij haar dochter zou genezen: ‘moge het geschieden zoals jij wil’, dezelfde woorden als Hij in de Hof van Olijven tot zijn Vader zegt (26,39) ... Deze ‘wil’ heeft te maken met bevrijding en leven geven.

Bij ‘zoals in de hemel’: vergelijk met psalm 103, 21, die zegt dat de ‘hemelse machten’ Gods wil doen.

Geef ons heden ons dagelijks brood

1. Andere verzen in de Bergrede die aan deze bede doen denken:

2. Welke verbanden zie je tussen deze bede en het zgn 'broodwonder' dat Matteüs in hfdst 14 vertelt (vzn 15-21)?

Brood voor vandaag

G. Lohfink bepleit dat we rekening houden met de leefwijze van Jezus en zijn leerlingen en ons daar een realistische voorstelling van maken. Ze trokken bewust zonder middelen en verdediging rond (o.a. om zich duidelijk te onderscheiden van bv de Zeloten, gewapende groepen verzetsstrijders die in het land zwierven). Ze moesten terugvallen op een netwerk van vrienden en sympathisanten. Dan weet je 's morgens niet waar je 's avonds voeding en onderdak zal vinden. Dan krijgt de bede een concrete inhoud: geef dat we mensen ontmoeten die ons ontvangen. In deze situatie komen de leerlingen dicht bij de ervaring van Israël in de woestijn, aangewezen op het manna dat het volk elke dag krijgt. Zo groeien ze in vertrouwen op God en op de onderlinge solidariteit van Jezus' leerlingen en vrienden.

Brood

De Bijbelse betekenis van 'brood' is weerom zeer rijk. Er is bv de tekst in Exodus 16 waar het volk in de woestijn klaagt van honger en de Heer tot Mozes zegt dat Hij brood uit de hemel zal geven, elke dag (v 16). En in 1Sam 17 zien we dat één van de eerste dingen die David (de Messias !) doet, is brood brengen naar zijn broers.

Bij de bede om brood gaat het uiteraard over de nood aan vervulling van materiële behoeften, waarbij de mens erkent dat hij ook die vervulling ontvangt uit Gods hand. Maar het gaat evenzeer over het Woord van God als bron van echt leven: denk aan het antwoord van Jezus bij de eerste bekoring in de woestijn (Mt 4,4). De vroege Kerk verstaat het brood ook als Jezus zelf en zijn zelfgave als 'brood van eeuwig leven' (Joh) in de eucharistie.

Dagelijks

Er is een vertaalprobleem met het Griekse woord 'epiousios' dat hier gebruikt is, het is nl. in geen enkele andere tekst terug te vinden. Sommigen vertalen met 'het wezenlijke brood', anderen met 'het brood voor deze dag' of 'het brood dat wij nodig hebben' (NBV). De vertaling 'dagelijks' kijkt o.a. naar de paralleltekst bij Lucas: daar wordt bij hetzelfde woord 'epiousios' a.h.w. ter verklaring toegevoegd: 'dat voor elke dag' (to kath' hèméran).

En vergeef ons onze schulden, zoals ook wij vergeven aan onze schuldenaren

1. Ook op andere plaatsen in de Bergrede is er sprake over vergeving:

.....

.....

.....

2. Vergeving staat werkelijk centraal in Jezus' boodschap zoals in de hele Schrift. Vergeving die mensen van Godswege krijgen én vergeving tussen mensen onderling. Hoe versta jij de uitnodiging van Mt 18,22 om 'tot zeventig maal zeven maal' te vergeven?

.....

.....

.....

Vergeef onze schulden

Letterlijk staat er: laat gaan wat we u verschuldigd zijn, reken onze schulden niet langer aan (zoals we zien gebeuren in Mt 18,27 of in Lc 7,42). Daarbij mogen we denken aan de grote tekst over het jubeljaar in Lev 25,10, het vijftigste jaar, waarin alle schulden kwijtscholden moeten worden.

Zoals ook wij

Soms klinkt de vraag of het Onzevader de vergeving van God laat afhangen van de voorwaarde dat wij zelf onze medemensen vergeven. Aan de ene kant wringt dat met het Godsbeeld dat we van Jezus kennen: een God die onvoorwaardelijk bemint. Aan de andere kant zegt Matteüs wel dat God niet vergeeft buiten mensen om, zoals bv in 5,14-15, meteen na het Onzevader. En in de scherpe parabel van hdst 18,23-35 is de boodschap niet mis te verstaan: als God jou zo veel 'schulden' (hetzelfde woord als in het Onzevader) kwijtscheldt, waarom zou jij dan niet hetzelfde doen met je medemens die jou zo veel minder verschuldigd is?

De liturgische vertaling van het Onzevader gebruikt bij 'wij vergeven' de tegenwoordige tijd die in de versie van Lucas staat. Maar Matteüs heeft de voltooid verleden tijd. In Mt 5,23-24 geeft Jezus de opdracht om je offergave bij het altaar achter te laten en je eerst te gaan verzoenen met een ander die jou iets verwijt. Eerst dien je zelf alles gedaan te hebben om verzoening tot stand te brengen, dan kan je komen bidden. Voor Jezus, zoals voor de profeten (zie bv Amos 5,21-24), zijn gerechtigheid en vergeving noodzakelijke voorwaarden voor een liturgie die God behaagt.

En breng ons niet in beproeving maar verlos ons van het kwade

1. Hoe versta jij deze bede? Wat kan voor een christen 'beproeving' zijn?

.....

.....

.....

'Beproeving' of 'bekoring'?

Het Griekse woord kan beide betekenissen krijgen. Daarom loont het de moeite om even te kijken naar andere plaatsen waar de Bijbel datzelfde woord gebruikt.

Een heel bekende tekst is de 'binding van Isaak' in Gen 22, die begint met: 'Enige tijd later stelde God Abraham op de proef'. Het verhaal wordt gedreven door de vraag: zal Abraham zich tegen God keren? Het is mooi om te zien hoe deze op-de-proef-stelling van Abraham eigenlijk een weg is die God met hem aflegt naar meer leven (doordat hij zijn zoon leert loslaten).

In Ex 17 (dus meteen na Ex 16 met het manna, waarnaar de bede om het dagelijks brood verwijst) is 'beproeving' de naam van een plek in de woestijn. Het volk lijdt dorst en protesteert. Dan krijgt het water uit de rots. Mozes noemt die plek 'Massa en Meriba', dat betekent zoveel als 'Beproeving en Verwijt' en we horen daarbij dat het volk 'de Heer op de proef had gesteld door te vragen: is de Heer nu in ons midden of niet?' (Ex 17, 7).

Mozes zegt in Deut 8,2 tot het volk over de 40 jaren in de woestijn: 'God wilde u op de proef stellen, om te ontdekken wat er in uw hart leefde: gehoorzaamheid aan zijn geboden of niet' (vgl Ex 15,25 en 20,20). Hetzelfde woord ('peiradzo') gebruiken de evangelies wanneer Jezus in de woestijn door de satan 'op de proef gesteld' wordt. Hier is de vraag: zal Jezus blijven vertrouwen op de Stem die hem bij de doop in de Jordaan bevestigd heeft? Jezus gebruikt hetzelfde woord als Hij zijn leerlingen in de hof van Olijven vraagt: 'bid dat jullie niet in beproeving komen' (Mt 26,41). Zullen ze in Hem blijven geloven als ze zien wat er weldra met Hem gebeurt?

Eerder dan te denken aan bekoring in de betekenis van verleiding door zaken die voor mensen nu eenmaal aantrekkelijk zijn, gaat het over situaties waarin het moeilijk wordt om het geloof te blijven vasthouden en waarin men voor of tegen God moet kiezen.

Breng ons niet

Van oudsher was er discussie of Jezus dit wel zo gezegd kan hebben, want de Vader waarover Jezus spreekt, kunnen we ons toch niet voorstellen als iemand die moedwillig mensen op het verkeerde pad probeert te brengen? Zo stelt de Jacobusbrief: 'Wie in verleiding komt, moet niet beweren: 'die verleiding komt van God'. Want God stelt niemand aan verleiding bloot' (1,13). Daarmee bevestigt de brief wat ook al ondubbelzinnig in Wijsheid van Jezus Sirach gesteld wordt: 'Zeg niet: het is door de Heer zelf dat ik mij van Hem heb afgewend, want wat Hij haat veroorzaakt Hij niet.' (15,11-12)

Toch is de vorm van het werkwoord precies dezelfde als in de vorige twee beden: geef, vergeef, breng. En er zijn wel degelijk ook Schriftteksten die het kwaad met God in verband brengen. De zieke koning Hizkia zegt: 'Dag en nacht staat U mij naar het leven, als een leeuw breekt U al mijn botten.' (Jes 38,12-13) De aanklacht van Job is in diezelfde toonaard nog veel scherper. En in Jes 45,6-7 klinkt het: 'Ik ben de Heer, er is geen ander, die het licht vormt en het donker scheidt, die vrede maakt en onheil scheidt'.

Opvallend is wel dat het Onzevader niet zegt: 'beproof ons niet', maar wel 'breng ons niet in (een situatie van) beproeving'. Dat kan leiden tot verschillende mogelijke interpretaties (die we her en der ook in vertalingen van het Onzevader vinden):

- laat niet toe dat we ingaan op de beproeving;*
 - help ons om stand te houden in de beproeving*
 - geef dat we in de beproeving het geloof niet verliezen en terugvallen op een onevangelische houding.*
2. *Vergelijk even met wat Paulus aan de Korinthiërs schrijft: 'U hebt geen beproevingen te doorstaan die niet voor mensen te dragen zijn. God is trouw en zal niet toestaan dat u boven uw krachten wordt beproefd: Hij geeft u met de beproeving ook de uitweg, zodat u haar kunt doorstaan.' (1Kor 10,13)*

Maar verlos ons

De zesde bede heeft de vorm van het parallellisme dat zo frequent in de Bijbel gebruikt wordt, en wel een 'antithetisch' parallellisme.

- Psalm 1,6: De Heer beschermt de weg van de rechtvaardigen, de weg van de goddelozen loopt dood.*
- Psalm 37,22: Gods gezegenden zullen het land bezitten, de vervloekten worden verdelgd.)*

Het kwaad / de Kwade

Beide vertalingen zijn mogelijk. Redenen om de eerste vertaling te volgen, zijn bv de allusie op het Onzevader in 2Tim 4,18: 'De Heer zal me van alle kwaad redden en me veilig naar zijn hemels koninkrijk brengen.'

De tekst van het korte gebed dat al heel vroeg ingevoegd werd tussen het Onzevader en de lofprijzing 'Want van U ...': 'Verlos ons Heer van alle kwaad, ...'; dit gebed werkt a.h.w. de bede van het Onzevader uit door te spreken over het kwaad en de onvrede die ons onrustig maken.

Voor de tweede vertaling pleit het gegeven dat Matteüs het kwaad voorstelt als een demonisch, vijandelijk wezen in de uitleg van de parabel van de zaaier: 'de boze komt om te roven wat in zijn hart is gezaaid' (13,19), en in de uitleg van de parabel van het onkruid: 'de vijand die het onkruid zaait is de duivel' (13,39).

B. Het Onzevader bidden om te leren bidden en leven zoals Jezus

Laten we het Onzevader nooit bidden als zomaar een formulegebed. Niet voor niets beschouwde Tertullianus in zijn traktaat over het gebed het Onzevader als de 'samenvatting van het Evangelie'. Charles Péguy noemde het Onzevader 'plus qu'une prière, un chemin spirituel', een oefenschool om te leren bidden en leven als Jezus. De heilige Theresa van Avila waarschuwde om het bidden van het Onzevader nooit tot een routine te laten worden en daarom altijd te bidden in het bewustzijn dat Jezus bij je is en mee bidt: 'Onze Vader ...'. Ze bindt haar medezusters op het hart om in de binnenkamer van je ziel te gaan, daar de Leraar Jezus te ontmoeten en goed te luisteren hoe Hij bidt.

In de vroege kerk was het Onzevader samen met de geloofsbelijdenis een tekst die zorgvuldig aan de doopleerlingen werd aangeleerd en toegelicht, en die ze onder geen beding aan niet-christenen mochten prijsgeven.

Het Onzevader bidden wil zeggen: ik kan niet leven zonder die Bron van mijn leven. Ik kan niet opkomen voor anderen zonder die oorsprong van alle vrede en geluk. Ik kan niet echt liefhebben zonder de impulsen van de Liefde. Daarom wil ik afgestemd blijven op de innerlijke stem van God. Bidden wordt dan eigenlijk een levenshouding. Onze woorden worden dragers van het luisterend verlangen naar de innerlijke stem van God. Daarom mogen we de gebedstaal nooit verliezen, want daarin is zoveel hoop en verwachting opgeslagen. In de gebedstaal ontwaakt de mens in de mens. (Bernard De Cock o.p. in *Maandbrief van de Gezinsgroepen*, april 2002)

Bronnen

Lohfink Gerhard, *Het Onzevader opnieuw uitgelegd*, Halewijn, 2016

Schmidt Peter, *Ongehoord. Christen zijn volgens de Bergrede*, Leuven, 2008

Gebedsmoment

Openingsvers

God, kom mij te hulp.

Heer, haast U mij te helpen.

Eer aan de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

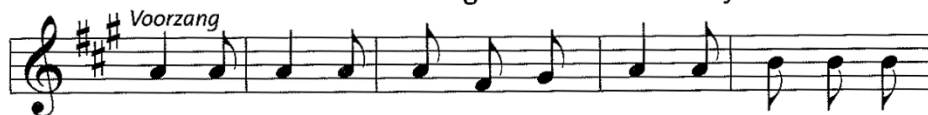
**Zoals het was in het begin en nu en altijd
en in de eeuwen der eeuwen. Amen.**

Hymne: Onze hulp is de naam van de Heer (ZJ 318)

Voorzang
On-ze hulp is de naam van de Heer, die he-mel en
aar - de ge - maakt heeft. Hij is voor ons een barm-
har-ti-ge Va - der en tot in eeu - wig-heid duurt zijn trouw.
Allen
On- ze hulp is de naam van de Heer
en tot in eeu - wig-heid duurt zijn trouw.
Voorzang
1. Hij roept mijn le-ven weg uit het graf, Hij maakt mijn
da - gen vol van ge - luk en als een a - rend her -
Allen
leeft mijn jeugd. On-ze hulp is de naam van de Heer

en tot in eeu - wig - heid duurt zijn trouw.

2. De - ze God be - schul - digt ons niet en nooit zal Hij

kwaad met kwaad ver - gel - den, gro - ter dan on - ze

zon - den is Hij. On - ze hulp is de naam van de Heer

en tot in eeu - wig - heid duurt zijn trouw.

3. Zo - als een man voor zijn zo - nen barm - har - tig is,

zo is Hij voor ons een barm - har - ti - ge Va - der,

Hij kent ons toch, Hij heeft ons ge - maakt. On - ze

hulp is de naam van de Heer, die hemel en aar - de ge-
maakt heeft. Hij is voor ons een barm - har-ti-ge
Va - der en tot in eeu - wig-heid duurt zijn trouw.
Allen
On - ze hulp is de naam van de Heer
en tot in eeu - wig-heid duurt zijn trouw.

Psalm 67

Antifoon: Laat uw aanschijn over ons lichten, God, en zegen ons.

God zij ons genadig en zegene ons,
Hij late zijn aanschijn over ons lichten,
**opdat men op aarde uw wegen mag kennen,
in alle landen uw heil.**

Geef dat de volken U eren, o God,
dat alle volken U eren !

**Laat alle naties van vreugde juichen °
omdat Gij de volken rechtvaardig regeert
en alles op aarde bestuurt.**

Geef dat de volken U eren, o God,
dat alle volken U eren.

**De aarde gaf ons haar vruchten,
de zegen van onze God.**

God geve ons zo zijn zegen
dat heel de aarde Hem vreest.

**Eer aan de Vader en de Zoon
en de heilige Geest.**

Zoals het was in het begin en nu en altijd
en in de eeuwen der eeuwen. Amen.

We herhalen samen de antifoon

Schriftlezing

Uit het evangelie volgens Lucas (11,5-10)

Jezus vervolgde: 'Stel, iemand van u heeft een vriend. Midden in de nacht gaat hij naar hem toe en zegt: Vriend, leen mij drie broden, want een vriend van mij is van een reis bij mij aangekomen en ik heb niets om hem voor te zetten. Zou die ander van binnenuit dan antwoorden: Val me niet lastig, de deur is al op slot en mijn kinderen en ik liggen in bed; ik kan niet opstaan om het je te geven? Ik zeg u: als hij al niet opstaat en het hem geeft omdat hij zijn vriend is, zal hij toch opstaan en hem geven al wat hij nodig heeft, om zijn onbescheiden aandringen. Tot u zeg Ik hetzelfde: Vraagt en u zal gegeven worden; zoekt en gij zult vinden; klopt en er zal worden opengedaan. Want al wie vraagt, verkrijgt; wie zoekt, vindt; en voor wie klopt, wordt opengedaan.

Stilte

Gebed

Heer God,
Uw koninkrijk is midden onder ons,
verborgen en dichtbij,
een mens om van te houden,
mensen om voor te leven,
Uw wil geschiedt op aarde
overall waar mensen leven
en sterven voor elkaar.

Wij bidden U
dat wij dit alles mogen volbrengen
gaandeweg, van dag tot dag,
om zo vertrouwd te worden
met Uw Naam
en U te vinden,
onze Vader tot in eeuwigheid.

Amen

H. Oosterhuis

Zegenbede

De Heer schenke ons zijn zegen,
Hij beware ons voor onheil,
en geleide ons tot eeuwig leven.

Amen.

Loven wij de Heer.

Wij danken God!